

FELAKTIG- OCH TVEKSAMHETER I GOTLANDS MUSEUMS MEDELTIDSUTSTÄLLNINGAR

Redan i entréhallen finns den första tveksamheten. Den runsten från S:t Hans område i Visby som står uppställd redovisar en tidigare tolkning av texten. Enligt senaste rön är texten: *Myndger och Ainger, de reste stenen åt ... sin fader ... och Gunnar, alla rustade och reste denna sten efter [den] gode vännen*. Alternativt *...rustade och reste denna sten efter GudR Väne*.

Vid inträdet till medeltidsavdelningen står den s k "Bogestenen". Inskriften har tolkats olika, men en plausibel tolkning av texten är:

*Bjärt ställdes denna sten [av]
Hagbjörn, brodern,
[H]rodvisl, Austain, Emund
som ställt upp sten efter [H]rafn.
Söder om Rufstain kom han
långt i Aiforr.
Vifill gav uppdraget.*

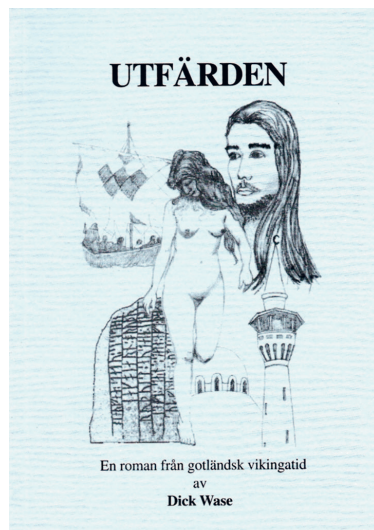
Namnet "Hagbjörn" (som märkligt nog av runologerna ändrats till "Hegbjörn", där står otvetydigt "hakbiarn" i inskriften) anknyter till mansnamnet "Hagbard" som ingår i sockennamnet "Hablingbo" ("Hagbardlingabo"). Bröderna Hagbjörn och [H]rafn (jämför de allittererande namnen) kan alltså ha tillhört de s k Hagbardlingarna. Vad också runologer och andra missat är att "vifill" tycks ha varit en sakral titel i det hedniska samhället. Det antyder att den prästerlige vid Bogevisken givit skeppsbröderna i uppdrag att resa en sten på hemmaplan, utöver den de rest vid Rufstein.

Man kan inte säga att museet brister direkt i detta men det är intressanta vinklingar som kunde ha givit en mer dramatisk touch till Bogestenen.

När man kliver in i medeltidsavdelningen möts man direkt av ett tveksamt påstående: "Asatron och kristendomen lever sida vid sida i flera hundra år". Det är naturligtvis fullständigt nonsens, eftersom Gutasagan uppger att gutarna, till skillnad mot andra folk, frivilligt tog kristendomen. Som en sorts stöd anger man sidohällarna från en grav i Ardre kyrka (Gotlands runinskrifter 114) och påstår att den innehåller både kristna och hedniska symboler. Något som inte är helt korrekt, eftersom symbolerna är hedniska, men texten åberopar "guds moder". Stenen är verkligen inget stöd för att hedniskt och kristet skulle ha levt sida vid sida i flera hundra år. Den är nämligen precis från brytningstiden då ön beslöt om ett religionsbyte.

Påståenden som är helt uppåt väggarna är i samma rum de som handlar om lagar. I slutänden sägs det: "Efter öns inbördeskrig 1288 blir Visby hansestad och styrs av tysk stadslag med råd och borgmästare. Staden får eget sigill". För det första så bildas hansan formellt först 1356 och redan före inbördeskriget var Visby ledande inom den *framväxande* hansan. För det andra så är det fullständigt nonsens att man får tysk stadslag. Gotlänningar och tyskar hade skilda lagar, där de förstnämndas baserade sig på Bjärköarätt och Gutalag, de senare hade interna lagar som förmodligen började att utarbetas redan på 1100-talet, men som i gemensamma angelägenheter var underställda gutarnas regler. För det tredje omtalas de två (gotländska och tyska) råden redan 1221, men de sammanslogs inte förrän 1318-1320 till ett gemensamt. För det fjärde sammanjämkade man den gotländska och den tyska lagen till en gemensam vid samma tid (och dessutom

[Tillbaka till hemsidan](#)

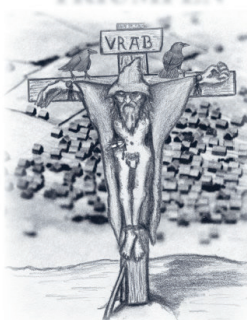

I skuggan av Triumfen.

Den i särklass bästa roman om gotländsk medeltid som har skrivits. Även den mest autentiska medeltidsromanen som skrivits i landet.

Utfärden. Roman från gotländsk vikingatid utifrån den s k "Bogestenen".

I SKUGGAN AV TRIUMFEN

En gotländsk medeltidsroman av:
DICK WASE

Människornas Visby, den överlägset bästa guiden till Visbys medeltidshistoria.

Prenummerera på den i särklass bästa och mest vetenskapliga gotländska historiska tidskriften. *HAIMDAGAR*.
info@haimdagar.se

DE MEDELTIDA VISBYKYRKORNA

En vägledning till kyrkoruinerna och domkyrkan

Dick Wase

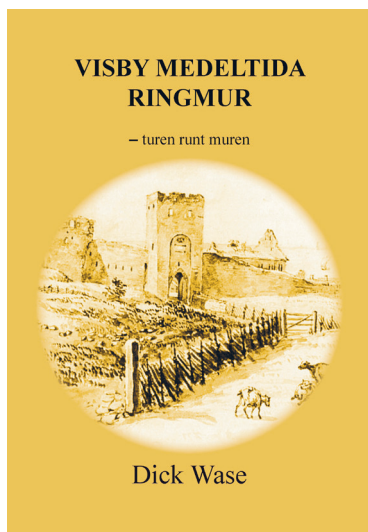
De medeltida Visbykyrkorna. Den bästa ciceronen till Visbys medeltida kyrkor.

Människornas Visby, den överlägset bästa guiden till Visbys medeltidshistoria.

Prenumerera på den i särklass bästa och mest vetenskapliga gotländska historiska tidskriften. *HAIMDAGAR*.
info@haimdagar.se

Visby medeltida ringmur – turen runt muren. Den bästa och mest perfekta skriften för din tur runt Visby ringmur.

menar Gösta Hasselberg, som ingående undersökt Visby stadslag, resultatet av de sammanslagna lagarna, att de nordiska inslagen är dominerande), samt för det femte fick staden gemensamt sigill först på 1340-talet. Man frågar sig, hur kan det bli så många fel i ett så kort stycke?

Här och där dyker skyltar med ”folk som levde då” upp i utställningen. Det är i och för sig ett lovvärt initiativ, så att besökare kan få en förståelse för att namnen man bar ofta var annorlunda än i vår tid. Däremot är det uppenbart att ingen på museet har kompetens när det gäller att bedöma samma namn. Så presenteras t ex de gotländska köpmännen ”Tomas och Paul från Hejdeby”. Man har här tolkat den latinska prepositionen ”de” (från/av) bokstavligt, vilket inte är historiskt relevant. Lika lite som någon idag skulle tro att en ”von Essen” är från Essen i Tyskland så var en ”van/av Hejdeby” från Hejdeby. Ärftliga familjenamn utvecklades i Visby redan på 1100-talet, 400 år före Sverige i övrigt, och familjen Hejdeby spred sig från Visby till Lübeck på 1300-talet, där Bertram blev borgmästare.

Samma sak som gäller Paul av Hejdeby gäller Bertolomeus (inte Botulf) av Dune, vilken 1237, tillsammans med Botulf (som var kompanjon med tysken Gerhard och alltså Visbybo) ”sålde” pälsverk och vax som de fick betalt för först 16 år senare. En sentida ättling, Jesse Dune, lånade 1387 en stor summa i Lübeck av två från Visby bördiga tyska köpmän, för vilket lån andra från Visby bördiga tyska köpmän gick i god. Släkten Dune måste ha varit tämligen framstående i Visby.

Vid tavlan som nämner Rodiaud sägs att hon gav sin son en ”stor och värdefull börding”. Bördingen var emellertid, enligt Gutalagen, ett litet skepp (mindre än 13 spant) och hade sannolikt sitt namn av att det var ett handelsskepp som kunde ”bäras”. Kanske utvecklades det för färder på floder i öster, för den börding som hittats på Gotland, den s k ”Krampmacken”, hittades i Tingstäde träsk och hade alltså färdats uppför Ireån.

När museet avhandlar Inbördeskriget mellan stad och land 1288 så klampar man på i 1800-talets historieskrivning. Helt utan någon som helst grund i samtida dokument framför man det felaktiga påståendet att ”staden Lübeck ger Visby i uppdrag att se till att böndernas gamla handelsrätt upphör”. Hela detta scenario, att det skulle vara handelsmotsättningar mellan Visby och bönderna, saknar **fullständigt** grund i samtida källmaterial! (För att inte tala om hur orimligt det är att Visby vid denna tid skulle ta order från Lübeck). Som nämnts så finns det inte ett enda dokument som pekar ut handelsbönder och inte något enda omnämner någon annan handelshamn på Gotland än Visby (som också vid ett par tillfällen kallas ”Gotlands hamn”, dvs den ”enda” hamnen på ön) före 1500-talet. Inte heller Visbyfranciskanerna, som nämner inbördeskriget, nämner ett ord om handelsmotsättningar. Den enda angivelse vi har, som direkt utpekar orsak till kriget, är från 1600-talet, då anledningen sägs vara att staden infört tullar mot bönderna. Något som också stämmer med att Visby på den färdiga muren 1284/1285 börjar att förstärka de tre huvudvägarnas inkörsportar med torn, vilka var färdiga 1287. Att det var väldigt bråttom syns av att två av dem måste byggas på den befintliga muren. Naturligtvis avvisar museet senare forskning som istället pekar på en helt annan orsak till brytningen, en orsak som också motiverar tornens uppförande.

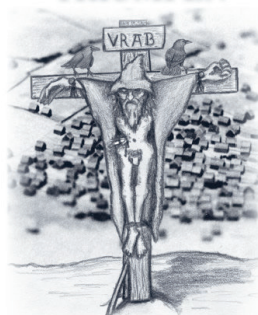
Myten om ”handelsmotsättningar” upprepas under den tavla som presenterar Peder Harding. Att denne med största sannolikhet inte namngivits efter gården Hardings, utan istället gården efter Visbyfamiljen Harding, negligerar naturligtvis Gotlands museum.

Gotlands museum har framställt två snygga modeller av den medeltida ringmuren, i dess båg

2

[Tillbaka till hemsidan](#)

I SKUGGAN AV TRIUMFEN

En gotländsk medeltidsroman av:
DICK WASE

I skuggan av Triumfen.

Den i särklass bästa roman om gotländsk medeltid som har skrivits. Även den mest autentiska medeltidsromanen som skrivits i landet.

Tursagrind. Spännande, övernaturlig läsning för ungdomar från ca 10 års ålder och uppåt. Även med motiv från Gotland.

skepnader, men däremot är den informerande texten undermålig. Man påstår att muren började byggas med sjömuren omkring 1250 och ignorerar fullständigt den dendrodatering i samma mur som visar året 1203. Dessutom tycks man tro att det är en modern byggnadsfirma som byggt muren, i det att man antar att på mindre än 40 år skulle hela muren färdigställts, med en stenmassa som är gigantiskt mycket större än t ex S:ta Katarina, vilkens utbyggnad på 1300-talet tog 21 år att genomföra. Som väl är så påstår man dock inte att muren byggdes mot bönderna, eftersom Visby som lydande under det gotländska alltinget knappast kunde ta beslut om densammas byggande utan tingets godkännande. Men sedan kommer man med ett förvirrande påstående: "inför inbördeskriget 1287-1288 utökas muren ytterligare". Vad menar man egentligen med det? Vore det inte mer adekvat att nämna att staden förstärker inkörsportarna för Lummelundsväg, Österväg och Stenkumlaväg med torn? För det var ju det "utökningen" handlade om.

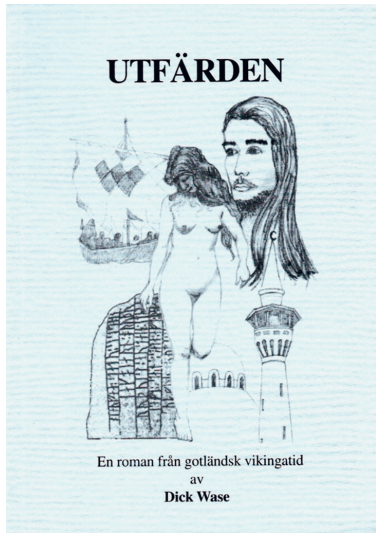
Nästa "error" som vi stöter på är tavlan om Johannes Kattlund. Där påstår textförfattaren, utan att blinka, att det handlar om en bonde på Kattlunds gård i Grötlingbo. Kännedomen om denne Johannes Kattlund baserar sig helt på ett dokument som Dick Wase, genom sin personforskning kunde identifiera, men han kopplade det verkligen inte till någon bondeköpmän. Särskilt inte som Kattlund uppträder med Andreas van Kampen för att få tolv koggar frigivna och kallas "tysk köpmän". Här handlar det tveklöst om rådssändebud från Visby, särskilt som det är orimligt att Andreas van Kampen (åter gör museet den okunniga tolkningen "från" av prepositionen "de") bara sex år efter inbördeskriget skulle ha varit kompanjon med en gotländsk bonde.

Det är tydligt att det ibland är en fullständig avsaknad av kritiskt tänkande på Gotlands museum. Särskilt i ljuset av att man hittar på att "hansan hade just förbjudit bönder att sälja varor i Nord-sjön". Om detta totalt obestyrkta påstående hade stämt understryker det ju än mer omöjligheten i ett kompanjonsskap mellan en tysk köpmän och en gotländsk bonde. Finns det ingen på museet som kritiskt granskar det som hängs upp på väggarna?

Intressant nog har också Gotlands museum helt utelämnat den gotländska medeltidens absolut viktigaste person: Visbyköpmannen. Det närmaste man kommer är tavlan om Katarina Cosvelt. Åter handlar det om ett dokument som upptäckts av historikern Dick Wase, genom dennes forskning, men det gör inte museet mildare inställt gentemot honom. Visserligen kan man skönja visbyköpmannen i högkällaren, men något namngivande får han inte, till skillnad mot sämre bemedlade. När det dock gäller packhuset så blandar museet ihop det med senare tiders handels-hus. Det sägs att huset var "en köpmans magasin" i flera våningar, men man tar ingen som helst hänsyn till att det i Revals skottlistor vid samma tid redovisas ett flertal köpmän i en och samma fastighet. Det visar, att mönstret var att en eller två ägare disponerade en del utrymmen i huset, men hyrde ut andra till dem som kanske ingen egen fastighet hade, eller till köpmän vilka kom som "sommarmarfare" till staden. Något som inte minst murade sommarsånger kan understryka.

När museets medeltidsutställningar sommaren 2021 skärskådades så var det endast en enda punkt som avvek från en genomgång som gjorts 2014. Det var att stenresterna från Follingbo som omtalar en "...tgair" som dött i Holmgård (Novgorod) i mitten av 1000-talet hade tagits bort. 2014 anförde man den fullständigt omöjliga namntolkningen "Vitgair" som namn på den döde, men som Dick Wase visat måste namnet ha varit "Botgair" och fyndplatsen visar på att stenen var över den första kyrkobyggaren på Gotland, Bot(g)air av Akebäck. Men, man misstänker starkt, att istället för att plocka upp denna sensationella omständighet plockade museet bort stenen (eftersom de insåg att namnet Vitgair var orimligt) för att inte Wase skulle få ett indirekt erkännande. Men, det är ju bara en spekulation.

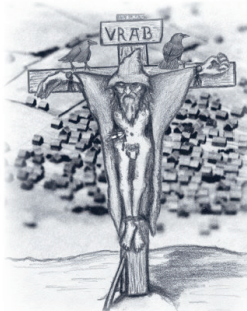
[Tillbaka till hemsidan](#)

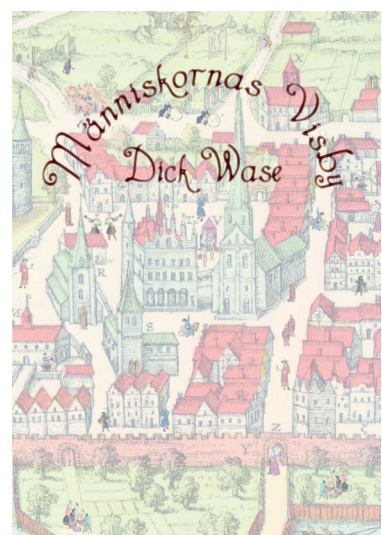
I skuggan av Triumfen.
Den i särklass bästa roman om gotländsk medeltid som har skrivits. Även den mest autentiska medeltidsromanen som skrivits i landet.

Utfärden. Roman från gotländsk vikingatid utifrån den s k "Bogestenen".

I SKUGGAN AV TRIUMFEN

En gotländsk medeltidsroman av:
DICK WASE

Människornas Visby, den överlägset bästa guiden till Visbys medeltidshistoria.

Prenumerera på den i särklass bästa och mest vetenskapliga gotländska historiska tidskriften. *HAIMDAGAR*.
info@haimdagar.se

DE MEDELTIDA VISBYKYRKORNA

En vägledning till kyrkoruinerna och domkyrkan

Dick Wase

De medeltida Visbykyrkorna. Den bästa ciceronen till Visbys medeltida kyrkor.